

ระบบสุขภาพเชิงรุกท่ามกลางความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ (Proactive Thai Health Systems amidst Geopolitical Turbulence)

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่สิบแปด ได้พิจารณารายงานเรื่อง ระบบสุขภาพเชิงรุกท่ามกลางความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์^๑ และนำมาสู่ข้อสรุปร่วมกัน ดังนี้

ตระหนักว่า ประเทศไทยในฐานะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาขนาดกลาง ที่มีเศรษฐกิจแบบเปิด พึ่งพาการส่งออกสูง ได้รับผลกระทบโดยตรงจาก ‘ความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์’ (geopolitical turbulence) ที่รุนแรงและสลับซับซ้อน ซึ่งได้กลายเป็นภัยคุกคามที่ชัดเจนต่อความมั่นคงและชีวิตประจำวันของคนไทย รูปธรรมของผลกระทบนี้ปรากฏชัดที่สุดในพื้นที่ชายแดน ที่ซึ่งวิกฤตการณ์อันหลากหลายมิติได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อประเทศในหลายด้าน ทั้งความเสี่ยงด้านการคลัง ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข และความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำงานบนฐานคิด ‘ความมั่นคงแบบองค์รวม’ (comprehensive security) ซึ่งเป็นการมองความมั่นคงของชาติอย่างรอบด้านและเชื่อมโยงกัน ไม่จำกัดอยู่เพียงมิติการทหาร แต่ครอบคลุมถึงมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ที่ล้วนส่งผลกระทบต่อกันและกัน

ห่วงใยและเห็นพ้องว่า ในบริบทโลกที่ซับซ้อนเช่นนี้ การดำเนินนโยบายที่มุ่งแก้ไขเฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียว ทำให้ประเทศติดอยู่ใน ‘กับดักการจัดการวิกฤตแบบตั้งรับ’ เมื่อวิกฤตคลี่คลายลง การลงทุนเพื่อแก้ปัญหาที่ ‘ต้นตอเชิงโครงสร้าง’ มักถูกละเลย นำไปสู่ ‘ภาวะชะงักงันเชิงนโยบาย’ (policy gridlock) ที่การขับเคลื่อนในทางปฏิบัติตกอยู่ในภาวะติดขัดไม่ขยับ โดยหนึ่งในประเด็นที่น่ากังวลอย่างยิ่งคือ การละเลยประชากรกลุ่มเปราะบางตามแนวชายแดน ได้สร้างช่องว่างด้านความมั่นคงที่ลุ่มเสี่ยง ทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ใน ‘กับดักของการแก้ปัญหาที่ไม่สิ้นสุด’ และสูญเสียโอกาสในการนำทรัพยากรอันมีค่าไปใช้พัฒนาประเทศอย่างเต็มศักยภาพ

ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญของการติดอยู่ในกับดักนี้ คือ ‘ช่องว่างเชิงโครงสร้าง’ ซึ่งแม้จะมีความพยายามในการออกแบบแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน แต่ในทางปฏิบัติ กลไกเหล่านี้นักกลับไม่ยึดโยงกัน ทุกระบบและขั้นตอนที่ออกแบบไว้ กลับกลายเป็นอุปสรรคที่เพิ่มความซับซ้อนให้การแก้ปัญหาเสียเอง สภาวะที่ระบบไม่เอื้อนี้เอง ได้สร้าง ‘พื้นที่สีเทา’ (grey zone) ขึ้นมา ซึ่งบีบคั้นให้บุคลากรผู้เปี่ยมด้วยอุดมการณ์ ต้องจำใจ ‘หาทางลัดและทำงานนอกกรอบกติกา’ (workaround) เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ผ่านพ้นไปได้

เป็นที่ยอมรับว่า การพึ่งพาความสามารถเฉพาะตัวของบุคลากรที่เปรียบเสมือน ‘ฮีโร่’ นั้นไม่ยั่งยืน และนำไปสู่ผลกระทบเชิงลบ ๒ ประการ ประการแรกคือ คนทำงานมีความเสี่ยงที่จะเกิด ‘ภาวะหมดไฟ’ และอาจตัดสินใจออกจากระบบไป ประการที่สองคือ ระบบ ‘ขาดการเรียนรู้’ เพราะวิธีการแก้ปัญหาแบบเฉพาะตัวนั้น ยากที่จะขยายผลหรือส่งต่อเป็นมาตรฐานได้ หากขาดกระบวนการถอดบทเรียนเพื่อนำไปออกแบบ ‘ระบบ’ ที่ตอบโจทย์

^๑ เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๑๘ / หลัก ๒

การทำงานในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สภาวะที่ ‘บุคลากรก็สูญเสีย และโครงสร้างระบบก็ไม่ได้รับการ พัฒนา’ จึงไม่ต่างอะไรกับการนับถอยหลังสู่การเสื่อมถอยของระบบ ทั้งนี้ ระบบที่พึงประสงค์ไม่ใช่ระบบที่ต้องรอ ‘ฮีโร่’ แต่คือ ‘ระบบที่ไม่ธรรมดา’ ที่เปิดโอกาสให้ ‘คนธรรมดา’ ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยที่ ‘ตัวระบบเอง’ ทำหน้าที่เป็น ‘กลไกสนับสนุนหลัก’

สนับสนุน ให้เกิดการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ เพื่อทลายวงจรที่ยอมจำนนต่อปัญหานี้ โดยต้องก้าวข้าม จากการทำงานแบบพึ่งพา ‘ความพยายามส่วนบุคคล’ ไปสู่การสร้าง ‘พลังของระบบ’ ที่แข็งแกร่งและต่อยอดได้ วิธีการคือ ต้องออกแบบ ‘พื้นที่แห่งการเติบโต’ (growth zone) ขึ้นมาใหม่ อันหมายถึง สภาพแวดล้อมการทำงาน ที่เอื้อให้เกิด ‘ระบบที่เรียนรู้เป็น’ พลังที่เกิดขึ้นนี้คือ ‘ความยืดหยุ่นเชิงระบบ’ (systems resilience) ซึ่งเป็นหัวใจ สำคัญที่ทำให้ระบบสามารถ ‘ล้มแล้วลุกขึ้นมาเก่งกว่าเดิม’ ในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ เห็นร่วมกันว่า ‘ระบบสุขภาพ’ คือ ‘กุญแจ’ ดอกสำคัญที่สุด เนื่องจากศักยภาพของระบบสุขภาพไทยนั้นเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ความ แข็งแกร่งนี้เองที่ทำให้ระบบสุขภาพของเรากลายเป็นเครื่องมือสำคัญถึง ๒ ด้าน ด้านแรก คือ ‘การทูตสาธารณสุข’ (health diplomacy) และด้านที่สอง คือ การเป็นกลไกหลักในการสร้าง ‘ความมั่นคงของมนุษย์’ (human security)

เห็นตรงกันว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องต่อยอดความเข้มแข็งของระบบสุขภาพไทย ให้ก้าวไปอีกขั้น สู่การเป็น ‘หัวหอกเชิงยุทธศาสตร์’ ซึ่งหมายถึง การทำงานเชิงรุก ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และสามารถวางแผนโดยนำ ‘ปัจจัย กำหนดสุขภาพเชิงภูมิรัฐศาสตร์’ (geopolitical determinants of health) มาพิจารณาร่วมด้วย โดยสร้าง สภาพแวดล้อมการทำงานแบบใหม่ ที่ขับเคลื่อนด้วยหลัก ‘ความมั่นคงแบบองค์รวม’ และยึดมั่นใน ‘หลัก จริยธรรม’ หลักการเหล่านี้จะนำไปสู่การออกแบบ ‘กลไกปฏิบัติการใหม่’ ที่มีอำนาจตัดสินใจและมีทรัพยากร เพียงพอ โดยต้องขับเคลื่อนผ่านองค์ประกอบสำคัญสามด้าน คือ (๑) ด้านเนื้อหา (content) ที่ต้องสร้างนโยบายที่ มองไปข้างหน้า ภายใต้กรอบคิด ‘ผลประโยชน์แห่งชาติที่มองการณ์ไกล’ (enlightened self-interest) และ ‘การ ป้องกันเชิงรุก ณ แหล่งกำเนิด’ (forward defense) (๒) ด้านรูปแบบความร่วมมือและการประสานงาน (collaboration and coordination) ที่ต้องทลายกำแพงกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยใช้ ‘งบประมาณร่วม’ เป็นเครื่องมือสำคัญ และ (๓) ด้านการสื่อสาร (communication) ที่ต้องสร้าง ‘แพลตฟอร์มข้อมูลกลาง’ ที่โปร่งใส และยกระดับวัฒนธรรมการสื่อสารจาก ‘โต้แย้ง’ ไปสู่ ‘การสนทนา’ ที่เน้นการรับฟังอย่างลึกซึ้ง กระบวนทัศน์ใหม่นี้ จะทำให้มุมมองของเราเปลี่ยนไป ตัวอย่างเช่น การดำเนินงาน ‘ระเบียงมนุษยธรรม’ (humanitarian corridor) จะถูกยกระดับเป็น ‘การลงทุนเชิงยุทธศาสตร์’ ที่ช่วยจัดการความเสี่ยงตั้งแต่ต้นทาง

เชื่อมั่นว่า การนำสินทรัพย์นี้มาพัฒนาต่อยอดภายใต้แนวทาง ‘ระบบสุขภาพเชิงรุก’ ที่ขับเคลื่อนด้วยกลไก การทำงานร่วมกันในลักษณะนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับทุนมนุษย์ สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และ เสริมสร้างความมั่นคงของชาติโดยรวมอย่างยั่งยืน

จึงเห็นชอบต่อกรอบทิศทางนโยบาย (Policy Statement) ดังนี้

ท่ามกลางความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ทำให้ไทยสูญเสียโอกาสเชิงยุทธศาสตร์จากนโยบายแบบตั้งรับ รัฐบาลต้องตัดสินใจเปลี่ยนผ่านจากการ ‘ตั้งรับ’ สู่การ ‘ชี้นำเชิงรุก’ โดยใช้ระบบสุขภาพเป็นยุทธศาสตร์หลักในการสร้าง ‘ความมั่นคงแบบองค์รวม’ ซึ่งหมายถึงการปรับระบบ ที่บูรณาการนิติภูมิรัฐศาสตร์เพื่อจัดการความเสี่ยงตั้งแต่ต้นทาง และใช้ ‘การทูตสุขภาพ’ เป็นกลไกในการสร้างเสถียรภาพ ควบคู่กับการมุ่งเป้าเปลี่ยน ‘พื้นที่สีเทา’ (grey zone) ที่ซึ่งกติกาคลุ่มเครือและเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ให้เป็น ‘พื้นที่แห่งการเติบโต’ (growth zone) ที่มีโครงสร้าง กติกา และทรัพยากรสนับสนุนเชิงระบบชัดเจน พร้อมมุ่งมั่นลงทุนเชิงป้องกันบนฐานคิดผลประโยชน์แห่งชาติที่มองการณ์ไกล เพื่อสร้าง ‘ภูมิคุ้มกันทางสังคม’ และขับเคลื่อนความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน

โดยมีสาระสำคัญประกอบด้วยแนวทางการขับเคลื่อนระบบสุขภาพเชิงรุกผ่านองค์ประกอบสำคัญ ๕ ด้านที่เชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ดังนี้

ด้านที่ ๑: สร้างความมั่นคงทางการเงินคลัง ยาและเวชภัณฑ์ เพื่อระบบสุขภาพที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ (Sustainable Health Financing and Pharmaceutical Security)

เพื่อสร้างระบบสุขภาพที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ ประเทศไทยต้องสร้างความมั่นคงทางการเงินคลังและหลักประกันด้านยาและเวชภัณฑ์ไปพร้อมกัน โดยมีข้อเสนอหลักคือ (๑) จัดตั้ง ‘กองทุนความมั่นคงทางสุขภาพแบบองค์รวม’ เป็นแหล่งทุนกลางของประเทศสำหรับรับมือวิกฤตฉุกเฉิน เช่น โรคระบาด สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดน หรือภัยคุกคามอื่นๆ โดยรัฐต้องจัดสรรงบประมาณตั้งต้นให้เพียงพอและบริหารจัดการอย่างโปร่งใส (๒) พัฒนา ‘กลไกประกันสุขภาพสำหรับประชากรที่มีใช้สัญชาติไทย’ ที่มีความยืดหยุ่น โดยอาจใช้เงินจากกองทุนฯ อุดหนุนกลุ่มเปราะบางเพื่อให้เข้าถึงการรักษาอย่างทั่วถึง และ (๓) สร้าง ‘หลักประกันด้านยาและเวชภัณฑ์’ โดยเร่งส่งเสริมการวิจัยและผลิตยาหรือวัคซีน เพื่อใช้ประโยชน์ด้านความมั่นคงทางสุขภาพ รวมถึงการต่อยอดในเชิงพาณิชย์ คู่ขนานกับการสร้างความเข้มแข็งของระบบการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

ด้านที่ ๒: ยกระดับความพร้อมเผชิญเหตุและฟื้นตัวจากวิกฤต โดยสร้างเอกภาพการสั่งการและเสริมพลังจากฐานราก (Strengthening System-level Operational Resilience to Crises)

เพื่อยกระดับความพร้อมเผชิญเหตุและฟื้นตัวจากวิกฤต รัฐบาลต้องตัดสินใจสร้างสมดุลระหว่างการสั่งการที่เป็นเอกภาพและการเสริมพลังจากฐานราก โดย (๑) สร้าง ‘ระบบบัญชาการร่วมในภาวะฉุกเฉิน’ ที่มีอำนาจตัดสินใจเบ็ดเสร็จ สามารถบูรณาการทรัพยากรทั้งฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายความมั่นคง ภาครัฐและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาสังคม เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างทันท่วงที และ (๒) ต้อง ‘กระจายอำนาจและเสริมพลังชุมชน’ โดยให้อำนาจพื้นที่ในการบริหารจัดการสถานการณ์ ควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทของชุมชนรวมถึง

ประชากรข้ามชาติ (เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขต่างชาติ) ให้เข้ามามีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่เข้มแข็ง ลดภาระของระบบสาธารณสุขหลัก และชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง

ด้านที่ ๓: ขับเคลื่อนนโยบายด้วยข้อมูลเชิงลึกและการมองการณ์ไกล (Developing Strategic Foresight and Intelligence)

เพื่อเปลี่ยนจากการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การเตรียมพร้อมรับมืออนาคต รัฐบาลต้องตัดสินใจขับเคลื่อนนโยบายด้วยข้อมูลเชิงลึกและการมองการณ์ไกล โดย (๑) จัดตั้ง ‘กลไกยุทธศาสตร์ภูมิรัฐศาสตร์สุขภาพ’ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานมันสมอง (think tank) ระดับชาติ และเป็น ‘หอสังเกตการณ์’ (watchtower) สำหรับการสังเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบสัญญาณอนาคต และพัฒนาภาพฉากทัศน์สำหรับวางแผนเชิงรุก และ (๒) ต้องสร้าง ‘กระบวนการสื่อสารที่โปร่งใสและกลไกการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ’ เพื่อรับมือกับภัยคุกคามใหม่ๆ ของประเทศ โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้แลกเปลี่ยนข้อมูล และแสวงหาทางออกบนความเข้าใจร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเปลี่ยนบทบาทของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก ‘ผู้รับนโยบาย’ ไปสู่ ‘ผู้ร่วมกำหนดอนาคตประเทศ’ อย่างแท้จริง

ด้านที่ ๔: วางรากฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ที่เฉียบคม โดยสร้างระบบนิเวศข้อมูลเปิดและการวิเคราะห์การเคลื่อนที่ (Establishing an Open Data Ecosystem and Mobility Data Analytics for Strategic Decision-making)

เพื่อให้การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์เฉียบคม โดยคำนึงถึงความละเอียดอ่อนและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รัฐบาลต้องตัดสินใจวางรากฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงและทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะข้อมูลประชากรข้ามชาติที่มีการเคลื่อนย้ายสูง โดย (๑) ต้องสร้าง ‘ระบบนิเวศข้อมูลแบบเปิดเพื่อการเรียนรู้เชิงนโยบาย’ (open data policy learning system) ที่ทุกภาคส่วนใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยใช้ ‘การวิเคราะห์ข้อมูลการเคลื่อนที่’ (mobility data analytics) เพื่อทำความเข้าใจพลวัตประชากรและวางแผนทรัพยากรได้แม่นยำ (๒) ต้องวางโครงสร้างพื้นฐาน โดยระยะสั้นใช้ ‘ระบบบันทึกข้อมูลสุขภาพดิจิทัลแบบออฟไลน์’ เพื่อสร้าง ‘อัตลักษณ์ดิจิทัลเพื่อสุขภาพ’ (Digital Health ID) ซึ่งอาจรวมถึงการใช้ข้อมูลชีวมิติ (biometrics) เพื่อยืนยันตัวตนสำหรับทุกคน และในระยะยาวต้องสร้าง ‘ธรรมาภิบาลข้อมูล’ (data governance) ที่รัดกุมเพื่อสร้างความเชื่อมั่น

ด้านที่ ๕: ลงทุนใน ‘คน’ เพื่อสร้างอนาคต โดยพัฒนาทุนมนุษย์ ขับเคลื่อนการทูตเชิงสุขภาพ สู่อการเป็นผู้นำในเวทีโลก (Investing in Human Capital and Driving Health Diplomacy Towards Global Leadership)

รัฐบาลต้องตระหนักว่าการลงทุนใน ‘คน’ หรือ ‘ทุนมนุษย์’ คือการลงทุนที่ยั่งยืนและเป็นเครื่องมือทางการทูตที่ทรงพลังที่สุด โดยต้องตัดสินใจดำเนินการดังนี้ (๑) พัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์จากฐานประชากรข้ามชาติ โดยเปลี่ยนมุมมองจาก ‘ภาระ’ เป็น ‘ทุนเพื่อการพัฒนา’ ผ่านการลงทุนด้านการศึกษาและคุ้มครองเด็ก การออกแบบโครงสร้างกฎระเบียบให้บุคลากรข้ามชาติสามารถให้บริการสุขภาพแก่ชุมชนของตนได้ทันทีในพื้นที่จำเป็น (๒) ยกกระดับประเทศไทยสู่ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนบุคลากรทักษะสูง โดยดึงดูดผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศในสาขาที่ขาดแคลน และ (๓) ขับเคลื่อน ‘การทูตเชิงสุขภาพ’ อย่างจริงจัง โดยใช้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศเป็น

เครื่องมือในการร่วมแก้ไขปัญหาลักษณะจากความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ ควบคู่กับการสานสัมพันธ์ไมตรีและความไว้วางใจผ่านการร่วมยกระดับขีดความสามารถของเยาวชนและบุคลากรสุขภาพทั้งไทยและต่างชาติ เช่น การริเริ่มโครงการทุนการศึกษาและการแลกเปลี่ยนสำหรับบุคลากรจากนานาชาติ การฝึกงานและการส่งเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานชั่วคราว (secondment) ที่สำนักงานองค์การระหว่างประเทศ การจัดตั้งผู้ช่วยทูตฝ่ายสาธารณสุขเพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็งและยั่งยืนในเวทีโลก

มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ

๑. เห็นชอบ มุ่งมั่น และให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพื่อให้ประเทศไทยมีระบบสุขภาพเชิงรุกท่ามกลางความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยใช้กรอบทิศทางนโยบายที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๕ ด้าน เป็นกรอบแนวคิดและทิศทางร่วมกันของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน โดยพิจารณาปรับเนื้อหาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่อไป
๒. เสนอให้คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (คสช.) มอบหมายหน่วยงานและกลไกที่เกี่ยวข้อง จัดตั้ง ‘กลไกยุทธศาสตร์ภูมิรัฐศาสตร์สุขภาพ’ เพื่อรับมือความท้าทายจากความผันผวนทางภูมิรัฐศาสตร์ และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลและการมองการณ์ไกล ดังนี้
 - ๒.๑ มอบหมายให้ คณะกรรมการศึกษาและติดตามการเจรจาการค้าระหว่างประเทศฯ (National Commission on International Trade and Health Studies: NCITHS) ขยายภารกิจและองค์ประกอบให้ครอบคลุมประเด็นภูมิรัฐศาสตร์สุขภาพ และศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดตั้ง ‘กลไกยุทธศาสตร์ภูมิรัฐศาสตร์สุขภาพ’ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติต่อไป ทั้งนี้ มอบหมายให้ มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (International Health Policy Program Foundation) และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เป็นเลขานุการร่วมของคณะกรรมการ NCITHS
 - ๒.๒ ให้ ‘คณะกรรมการประเมินสถานการณ์และภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติ’ รวมถึงสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) นำมติภูมิรัฐศาสตร์สุขภาพมาประกอบการดำเนินการ
 - ๒.๓ ให้การดำเนินการในข้อ ๒.๑ และ ๒.๒ นำสาระสำคัญ ๕ ด้านตามมติฯ ไปศึกษาในรายละเอียดเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่ชัดเจนต่อไป โดยครอบคลุมการศึกษาความเป็นไปได้ การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นและพื้นที่เป้าหมาย ก่อนการขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม
๓. เห็นควรให้ ครม. ริเริ่มแนวทางพื้นที่ทดลองเชิงนโยบาย (sandbox) ตามสาระสำคัญของ ‘ระบบสุขภาพเชิงรุก’ ที่เปิดโอกาสให้มีการผ่อนปรนข้อจำกัดเดิม หรือ ออกแบบโครงสร้างและกติกาใหม่ ให้เอื้อต่อการทดลองนวัตกรรมเชิงระบบให้เห็นผลจริงก่อนขยายผล โดยในเบื้องต้นเสนอให้เริ่มทดลอง ‘กลไกรับรองบุคลากรสุขภาพในพื้นที่เฉพาะ’
๔. เห็นควรให้กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) และหน่วยงานอื่นที่เห็นสมควร ศึกษาและพิจารณาความเป็นไปได้ในการพัฒนา ‘กองทุนความมั่นคงทางสุขภาพแบบองค์รวม’ อย่างเร่งด่วน
๕. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติสนับสนุนกลไกความร่วมมือตามข้อ ๒ สร้างวงจรการเรียนรู้เชิงยุทธศาสตร์ ผ่านการประเมินผลเชิงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และรายงานต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๐